

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, доцента Нестеровича Володимира Федоровича на дисертацію Корнієнка Володимира Олександровича на тему «Європейські виборчі стандарти та конституційно-правове регулювання місцевих виборів в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі «08» право за спеціальністю «081» право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Дисертаційне дослідження Корнієнка Володимира Олександровича на тему «Європейські виборчі стандарти та конституційно-правове регулювання місцевих виборів в Україні» присвячене вкрай актуальній для сьогодення темі, особливо у контексті проведення в Україні процесу децентралізації та реформи адміністративно-територіального поділу, унаслідок чого було утворено нові райони та територіальні громади по всій країні. Зазначені зміни цілком логічно позначилися на функціонуванні місцевого самоврядування, через що питання імплементації європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні є актуальним як ніколи. Отже, дисертація Корнієнка В.О. з точки зору вибори теми, її актуальності та важливості для сучасного конституційно-правового досвіду є своєчасною, важливою та затребуваною науковою працею.

Автор слушно вказує, що «для сучасної, демократичної правової держави необхідним є не тільки прийняття єдиного кодифікованого нормативно-правового акта, що визначає гарантії права громадян на участь у виборах, регулює підготовку та проведення виборів до органів публічної влади, важливим є й те, щоб конституційно-правове регулювання відповідало міжнародним зобов'язанням України та європейським виборчим стандартам» (сторінка 12). Тому здійснення наукових досліджень щодо європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні дозволяє помітно поглибити як з теоретичної, так і

практичної точки зору вивчення формування представницьких органів місцевого самоврядування в Україні.

Дисертаційна робота Корнієнка В.О. має тісний зв'язок з науковими програмами, планами, темами, які виконуються провідними університетами України. Зокрема, дисертація виконана в межах планової науково-дослідної теми Національного університету «Одеська юридична академія»: «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (номер державної реєстрації 0116U001842). Основні положення дисертаційного дослідження відповідають завданням здійснення в Україні процесу децентралізації влади в умовах реформування адміністративно-територіального устрою з метою наближення їх до європейських стандартів у цій сфері суспільних відносин.

Метою дисертаційної роботи Корнієнка В.О. визначено конституційно-правове дослідження європейської виборчої спадщини, її системи та джерел, визначення європейських виборчих стандартів реалізації активного та пасивного виборчого права та проблемні аспекти їх дотримання в Україні, належної виборчої практики забезпечення суб'єктивного виборчого права в умовах особливих правових режимів. Виходячи з мети об'єктом дослідження є правові відносини, що виникають у сфері застосування європейських виборчих стандартів у національному виборчому законодавстві України з місцевих виборів та виборчій практиці, а предметом дослідження – європейські виборчі стандарти та конституційно-правове регулювання місцевих виборів в Україні.

З огляду на мету, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження дисертантом сформульовано 7 дослідницьких завдань, що й обумовили структуру роботи та надали можливість Корнієнку В.О. дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень щодо європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні. Доволі своєчасним та нагальним для сьогодення є дослідницьке завдання проаналізувати особливості

європейської та вітчизняної виборчої практики з організації та проведення місцевих виборів у період пандемії (сторінка 15).

Архітектоніка дисертації Корнієнка В.О. характеризується послідовністю та логічністю, а сама дисертаційна робота є системною та цілісною науковою роботою, в якій автору вдалося на належному теоретичному та практичному рівнях отримати обґрунтовані та достовірні наукові результати з питання, яке ще не отримало свого належного теоретичного вивчення в українській юридичній науці. Основна частина дисертації є симетричною та складається з трьох розділів, до кожного з яких входить по два підрозділи. Загалом дисертація Корнієнка В.О. складається з вступу, трьох розділів, які у свою чергу об'єднують шість підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Усі складові частини дисертації є взаємопов'язаними та логічно доповнюють одна одну, оминаючи при цьому зайвого дублювання.

У дисертаційній роботі Корнієнка В.О. чітко простежується розроблена автором методологія дослідження, яка була розроблена з огляду на особливість теми європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні. Методологічну основу дослідження становить система взаємопов'язаних концептуальних принципів (історизму, істинності та об'єктивності наукового пізнання, єдності теорії і практики, детермінізму), методологічних підходів (напрямів) та методів (загальнонаукових, спеціальнонаукових), що дозволили дисертанту обґрунтувати застосування європейських виборчих стандартів у національному виборчому законодавстві.

У Розділі 1 «Правова природа, змістовна та системна характеристика європейської виборчої спадщини» визначено принципи виборчого права, виборчі стандарти та належна виборча практика крізь призму понятійно-категоріального дискурсу, а також розкрито систему та джерела європейської виборчої спадщини. Цікавим та аргументованим є положення, що «принципи виборчого права та міжнародні зобов'язання забезпечують статику

європейських виборчих стандартів у розумінні їх стабільності, фундаментальності, передбачуваності, а належна виборча практика, зі свого боку, забезпечує – динаміку розвитку європейських виборчих стандартів, їх оновлення, удосконалення, відповідність рівню соціально-історичного розвитку, якого досягла світова спільнота» (сторінки 45).

У Розділ 2 «Право обирати та бути обраним на місцевих виборах: реалізація європейських виборчих стандартів у виборчому законодавстві України» дисертантом охарактеризоване активне виборче право на місцевих виборах в Україні у світлі європейських виборчих стандартів та пасивне виборче право на місцевих виборах в контексті удосконалення конституційно-правового регулювання в Україні. Обґрунтованою є позиція Корнієнка В.О., що «приналежність до самоврядної громади визначається місцем проживання, оскільки що стосується місцевих виборів, то йдеться не про здійснення суверенних прав нації, але й про здійснення прав жителів громади – первинний елемент місцевого самоврядування, членами якої є всі мешканці даної самоврядної території» (сторінка 86).

У Розділі 3 «Місцеві вибори в умовах особливих правових режимів» дисертантом проаналізовано можливість проведення місцевих виборів в умовах воєнного стану, правового режиму тимчасово окупованої території та пандемії COVID-19 з огляду на європейський досвід та українську практику. Оригінальним є висновок Корнієнка В.О., що «для збереження життя людей з урахуванням пандемічних ризиків необхідно є певна адаптація виборчого процесу. Однак свобода вираження думок має вирішальне значення для проведення передвиборної кампанії, і можливість поширення ідей та інформації під час виборчого процесу має бути обмеженою якомога меншою мірою. Необхідно застосовувати індивідуальний підхід у кожній країні та кожній адміністративно-територіальній одиниці, беручи до уваги і рівень виборів, і різний стан розповсюдження вірусу» (сторінка 139).

Отже, Основна частина дисертації Корнієнка В.О., яка представлена трьома розділами, що об'єднують шість підрозділів, є логічною та

обґрунтованою, а теоретичні положення містять в достатній мірі елементи наукової новизни. Дисертанту вдалося у повній мірі обґрунтувати авторську точку зору відносно європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні. Корнієнко В.О. з дотриманням засад наукової етики аргументовано дискутує з вже наявними у вітчизняній юридичній науці підходами, що стосуються теми дисертації та аргументовано висловлює думки щодо тих чи інших неоднозначних положень теми європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні.

Наукова новизна дисертації обумовлена тим, що вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено комплексний аналіз європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні. На належному теоретичному рівні обґрунтовано авторську дефініцію поняття «європейські виборчі стандарти», під якими дисертантом визначено «норми інтерпретаційного характеру, що наповнюють принципи виборчого права загальновизнаним розумінням їх змісту, визначають мінімально допустимий рівень їх дотримання; як результат систематизації та узагальнення накопиченого європейськими державами, міжнародними регіональними організаціями досвіду у сфері виборів до органів публічної влади, що відображений в рекомендаційних міжнародних актах; як уніфіковані критерії оцінки відповідності національного виборчого законодавства та виборчої практики, що спрямовані на забезпечення дотримання державами мінімально необхідного рівня упорядкування у сфері виборів» (сторінка 17).

З-поміж елементів наукової новизни дисертації Корнієнко В.О. також треба відзначити положення, висновки та пропозиції, в яких чітко простежується авторська оригінальна думка щодо європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні. До числа вказаних положень, висновків та пропозицій слід віднести:

1) розроблення авторської дефініції поняття «належна виборча практика» – як позитивного практичного досвіду, напрацьованого національною владою та політичними акторами у сфері виборів до органів публічної влади, що відповідає загальновизнаним принципам виборчого права, міжнародним зобов'язанням та європейським виборчим стандартам;

2) аргументація, що європейська виборча спадщина є органічною складовою європейської конституційної спадщини, узагальнюючим, таким, що динамічно розвивається явищем, заснованим на загальних принципах виборчого права та міжнародних зобов'язаннях, містить у собі європейські виборчі стандарти та належну виборчу практику;

3) рекомендація щодо удосконалення виборчого законодавства в частині порядку вирішення питання можливості чи неможливості проведення місцевих виборів в окремих територіальних громадах на лінії розмежування з тимчасово окупованими територіями України.

При підготовці дисертаційного дослідження Корнієнко В.О. опрацював значний масив джерельної бази з теми європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні. Список використаних джерел налічує 287 найменувань, який включає до себе міжнародні акти, законодавчі та підзаконні акти, матеріали судової практики, довідкові, наукові, навчально-методичні праці, які викладені різними мовами. Список використаних джерел є збалансованим та різностороннім, що дозволило дисертанту врахувати усі наявні точки зору, які представлені як зарубіжній, так і в українській юридичній науці з питання європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні.

Практичне значення одержаних результатів дисертації Корнієнка В.О. полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки й рекомендації можуть бути використані: у: науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження європейської виборчої спадщини та європейських виборчих стандартів у контексті конституційно-правового

регулювання організації та проведення місцевих виборів; правотворчому процесі – для удосконалення положень Виборчого кодексу України та конституційно-правових актів про особливі правові режими, в частині регулювання призначення, організації та проведення місцевих виборів; правозастосовній діяльності – для удосконалення виборчого процесу з місцевих виборів та судової практики розгляду виборчих спорів з метою ефективного захисту виборчих прав громадян України; навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Конституційне право», «Муніципальне право», спецкурсу «Виборча інженерія», а також для підготовки монографій, підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, практикумів із зазначених дисциплін.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено у 7 наукових працях, а саме: у 2 статтях у фахових наукових виданнях України з юридичних наук; в 1 статті в науковому юридичному періодичному виданні зарубіжної держави («Knowledge, Education, Law, Management»), а також у 4 тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, круглих столах, інших наукових форумах. Опубліковані Корнієнком В.О. праці присвячені різним аспектам європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні та гармонічно презентують зміст основних положень дисертаційного дослідження.

Детальне ознайомлення з положеннями дисертації Корнієнка В.О. дозволяє констатувати, що дисертаційне дослідження у повній мірі містить авторські думки, авторська позиція дисертанта завжди посилюється відповідною аргументацією, а на всі текстові запозичення автором зроблені відповідні посилання на використані джерела. Наукова дискусія, яка представлена у дисертації Корнієнка В.О., відображена логічно, послідовно та аргументовано.

Анотації до дисертаційної роботи Корнієнка В.О. хоч і викладені лаконічно, але в достатній мірі, усесторонньо та достовірно відображають

основні положення та висновки дисертації на тему «Європейські виборчі стандарти та конституційно-правове регулювання місцевих виборів в Україні». Дисертація Корнієнка В.О. та анотації до неї зроблені у чіткій відповідності до вимог сучасного українського правопису та методології юридичної науки.

Разом з тим, як і будь-яке інша наукова робота, дисертаційне дослідження Корнієнка В.О. на тему «Європейські виборчі стандарти та конституційно-правове регулювання місцевих виборів в Україні» має окремі дискусійні положення, які потребують додаткового уточнення, обґрунтування чи пояснення. Серед дискусійних положень зазначеної дисертаційної роботи слід назвати:

1. Дещо дискусійною є пропозиція дисертанта щодо необхідності удосконалення конституційно-правового регулювання активних виборчих прав під час місцевих виборів засуджених осіб, що перебувають в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах. На наш погляд, попри територіальне розміщення місць позбавлення волі на території окремих територіальних громад, засуджені не мають можливості через обмеження своїх прав і свобод на підставі вироку суду реально приймати участь у місцевому самоврядуванні відповідних територіальних громад, а відтак слабо проінформовані про реальні потреби та проблеми цих територіальних громад. Запровадження відповідної новели у теперішніх українських умовах може з високою вірогідністю стати підґрунтям для численних зловживань та порушень за участю голосування на місцевих виборах ув'язнених, які зазвичай здійснюються на користь провладних кандидатів та політичних партій.

2. Дещо передчасним в умовах українського сьогодення є положення дисертанта щодо можливої участі іноземців у місцевих виборах в Україні в аспекті майбутньої гармонізації з європейськими виборчими стандартами (сторінки 89-90). Дійсно, засновницькі договори ЄС та національне законодавство держав-членів ЄС передбачають, що іноземці, здебільшого,

які є громадянами Європейського Союзу, мають право голосу на місцевих виборах. Також право участі іноземців у місцевих виборах передбачено Конвенцією про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні 1992 року, на що також звернуто увагу в дисертації. Однак, попри вище заначений європейський досвід, запровадження можливості участі іноземців на місцевих виборах в умовах збройного конфлікту в окремих районах та населених пунктах Донецької та Луганської областей, а також наявності у складі України тимчасово окупованих територій є передчасним та створює загрози для національної безпеки України.

3. Дискусійною є думка дисертанта, що конституційно-правове забезпечення участі іноземців-членів територіальної громади у місцевих виборах може бути здійснено лише на рівні Виборчого кодексу України. На наш погляд, в умовах чинного конституційного законодавства України наділення активним виборчим правом іноземців в Україні можливо лише шляхом внесення змін до статті 70 Конституції України, відповідно до якої «право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років».

Водночас вище вказані зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер, основним призначенням яких є додаткове обґрунтування окремих аспектів європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні. Тому зроблені зауваження у жодному разі не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Корнієнка В.О., яка є самостійним, оригінальним та новаторським дослідженням, у якому автору вдалося отримати нові важливі наукові результати та зробити обґрунтовані висновки щодо теми європейських виборчих стандартів та конституційно-правового регулювання місцевих виборів в Україні.

Таким чином, на підставі вище викладеного можна констатувати, що дисертаційне дослідження на тему «Європейські виборчі стандарти та конституційно-правове регулювання місцевих виборів в Україні» відповідає

спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а її автор – Корнієнко Володимир Олександрович за результатами захисту у встановленому порядку заслуговує на присвоєння освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
державно-правових дисциплін
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка
16.08.21

В.Ф. Нестерович

Підпис В.Ф. Нестеровича засвідчую
Проректор
імені Е.О. Дідоренка

Володимир Ріпін